

URAOHJAUS TOISEN ASTEEN AMMATILISESSA KOULUTUKSESSA

Minna Halinen

Kehittämishankeraportti
Toukokuu 2010

Tekijä(t) HALINEN, Minna	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	Päivämäärä 31.05.2010
	Sivumäärä 32	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi URAOHJAUS TOISEN ASTEEN AMMATILISESSA KOULUTUKSESSA		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu/opinto-ohjaajankoulutus		
Työn ohjaaja(t) VIRTANEN, Riitta		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Tämän kehittämishankkeen alkusysäyksenä toimi oma nimittämiseni ohjaus- ja tukipalvelutiimin esimieheksi Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistoon. Nimitykseni myötä osallistun myös johtoryhmän JET-koulutukseen, jonka puitteissa minulle määriteltiin kehittämiskohteeksi aikuis- ja nuortenkoulutuksen yhteinen opinto-ohjaussuunnitelma.</p> <p>Valitsin ensimmäiseksi kehittämiskohteeksi yhden yhteisen teeman opinto-ohjauksesta, uraohjauksen, jonka kehittämistarpeita lähdin selvittämään toimintatutkimuksen keinoin. Tärkeänä lähtökohtana uraohjauksen valinnalle ensimmäiseksi kehittämiskohteeksi oli Etelä-Pirkanmaan työllisyystilanne, jonka mukaan työttömyysprosentti oli 26.2.2010 Pirkanmaan suurin, eli 14,7 %.</p> <p>Valitsin tutkimusmenetelmäksi toimintatutkimuksen, koska se tuntui minulle luontealta menetelmältä kerätä tietoa. Kohdistin tiedonkeruun ohjaus- ja tukipalvelutiimiin, osastonjohtajiin, aikuiskoulutuksessa aloittaneiden opiskelijaryhmään, 2-3 vuoden tutor opiskelijoihin ja valmistuviin opiskelijaryhmiin.</p> <p>Kehittämiskohteeksi nousivat opiskelijoiden itsetuntemuksen ja oppimaan oppimisen taitojen kehittäminen, ohjauksellisen työtteen kehittäminen koko oppilaitokselle ja toisen nivelvaiheen ohjauksen kehittäminen.</p> <p>Uraohjauksen kehitys lähtee eteenpäin voimakkaammin, kun koko oppilaitokseen saadaan luotua ohjauksen kulttuuri. Toisen nivelvaiheen ohjausta voidaan kuitenkin vauhdittaa myös toimenpiteillä, joita tähän työhön keräsin.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Opinto-ohjaus, uraohjaus, toimintatutkimus		
Muut tiedot		

Author(s) HALINEN, Minna	Type of publication Development project report	Date 31.05.2010
	Pages 32	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title CAREER COUNSELLING PROCESS IN VOCATIONAL UPPER SECONDARY QUALIFICATIONS		
Degree Programme Vocational Teacher Education, Study Counsellor Education		
Tutor(s) VIRTANEN, Riitta		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>The main subject of this thesis was to characterize about career counselling process in vocational upper secondary qualifications. This thesis is an action research about surveying the current state of career counselling process in Valkeakoski Vocational College and it makes some suggestions how to develop it.</p> <p>The reason why I took career counseling process for a subject, was very high unemployment percentage in the Pirkanmaa area (14,7%)</p> <p>This thesis includes facts about Finnish educational legislation, which defines the bounds for developing work of career counselling process. There is also about action research.</p> <p>My work was to find ways how to improve career counselling process in Valkeakoski Vocational College with counseling and caring team, tutor students, last year students and with department managers.</p> <p>In the last chapter there is the summary of the results. Main result was that you must improve Colleges' counselling culture to develop the career counseling process. Counselling is everyone's job. I also found some methods how to help students find job when they graduate.</p>		
Keywords		
Career Counselling Process, Study Counselling, Action research		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHTA.....	3
2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTATEKIJÄT JA -YMPÄRISTÖ.....	5
2.1 Etelä-Pirkanmaan työllisyystilanne.....	5
2.1.1 Avoimet työpaikat	5
2.1.2 Työttömien määrä ja työttömyysaste	6
2.1.3 Työttömyyden rakenne	6
2.1.4 Työttömien määrä ja työttömyysaste kunnittain	6
2.2 Valkeakosken ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoiden sijoittuminen.....	7
2.3 Ohjauksellinen yhteistyö Valkeakoski Campus –alueella uraohjauksen kehittämisen tukena.....	8
3 URAOHJAUS AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA – MITÄ SE TARKOITTAJÄ JA SEN LAINSÄÄDÄNNÖLLISTÄ TAUSTAA	9
3.1 Mitä on uraohjaus?.....	9
3.2 Laki ammatillisesta koulutuksesta uraohjauksen määrittäjänä	9
3.3 Opinto-ohjauksen tavoitteet uraohjauksen tukena Valkeakosken ammatti- ja aikuissopiston perustutkintojen opetussuunnitelmien perusteissa	10
3.3.1 Opinto-ohjauksen tavoite.....	10
3.3.2 Opiskelijan oikeus opinto-ohjaukseen	11
3.3.3 Opinto-ohjauksen järjestäminen.....	11
3.4 Ura-ohjauksen jalkauttaminen	12
3.5 Uraohjaajan ominaisuuksia.....	13
3.6 Uraohjauksen toteutumisen edellytyksiä.....	13
3.7 Internetin käyttö uraohjauksen apuna.....	15
4 TOIMINTATUTKIMUS TIEDONKERUUN MENETELMÄNÄ	17
5 TUTKIMUSPROSESSIN KUVAUS.....	18

5.2 Tutkimuksen käynnistyminen ja tutkimustiedon kerääminen	18
5.3 Saadut vastaukset.....	20
5.4 Havaitut kehittämiskohteet ja ehdotuksia niiden parantamiseksi	22
5.4.1 Osastonjohtajien havaitsemat kehittämiskohteet kehittämisehdotuksineen	22
5.4.2 Ohjaus- ja tukipalveluiden havaitsemat kehittämiskohteet kehittämisehdotuksineen.....	23
5.4.3 Opiskelijoiden havaitsemat kehittämiskohteet kehittämisehdotuksineen	23
5.5 Kehittämiskohteiden yhteenveto	23
6 URAOHJAUSTA TUKEVIA TOIMIA II NIVELVAIHEESEEN	24
6.1 Omien vahvuuksien löytäminen ja tunnistaminen	24
6.2 Työnantajien odotusten selventäminen opiskelijoille	24
6.3 Erilaiset työnhaun kanavat tutuksi	25
6.4 Työnhakuprosessiin valmistautuminen	26
6.5 Työttömäksi jääneiden ohjaus	28
6.5.1 Yhteistyöverkostojen toiminta	28
6.5.2 Neljännen vuoden lisäluokka?	29
7 POHDINTA	30
LÄHTEET	32

1 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHTA

Valkeakosken ammatti- ja aikuisopisto on noin 1200 opiskelijan oppilaitos, joka sijaitsee Etelä-Pirkanmaalla. Alueen työttömyysprosentti ylittää maan korkeimpien joukkoon. 26.2.2010 se oli 14,7. Tämä on merkittävä haaste opiskelijoiden työllistymiselle ja suuren haasteen se tuo myös opiskelijoiden uraohjaukselle. Jotta tähän haasteeseen kyetään vastaamaan, edellytetään uraohjaukselta paljon. Tämän kehittämishankkeen tavoitteeksi asetin uraohjaukseen liittyvien kehittämiskohteiden löytämisen Valkeakosken ammatti- ja aikuisopiston uraohjaustoiminnasta ja kehittämisehdotusten tekemisen niiden korjaamiseksi.

Lähtökohdaksi kehittämistä vaativien kohteiden löytämiselle otin vuonna 2002 tehdyn opinto-ohjauksen arviointitutkimuksen (Numminen ym. 2002). Lähdin tarkastelemaan yleisellä tasolla ammatillisen toisen asteen uraohjauksessa esiintyviä puutteita, joita sitten tarkastelin Valkeakosken ammatti- ja aikuisopiston uraohjauksessa.

Arviointitutkimuksen mukaan ammatillisen koulutuksen opiskelijan opiskelutaitojen ja opiskelumenetelmien ohjauksessa havaittiin vakavia puutteita.

Uraohjauksen onnistumisen edellytyksenä kuitenkin on, että opiskelijat oppivat tuntemaan omat vahvuutensa ja heikkoutensa opiskelijana sekä hallitsemaan erilaisia opiskelumenetelmiä. Lisäksi lähtökohdانا tulisi olla, että opiskelijat oppivat toimimaan itsenäisesti ja hakemaan tietoa eri lähteistä.

Oppimaan oppiminen muodostuu yhtäältä niistä ajattelun taidoista, jotka vaatimuksina ja kehitysmahdollisuuksina läpäisevät eri oppiaineet, toisaalta niistä asenteista ja uskomuksista, jotka liittyvät käsitykseen hyvästä koulutyöstä ja sen vaatimuksista omiksi tavoitteiksi. Ohjauksen arviointiraportissa tuli myös esille, että nivelvaiheissa valintoja tehdään liikaa mielikuvien, eikä niinkään tiedon ja kokemuksen perusteella. Tästä on seurauksena opintojen keskeytyminen tai opiskeluaikojen pidentyminen toisella asteella. Ura- ja elämänsuunnittelu ohjaus olisikin nähtävä jatkumona, joka jatkuu koko opintopolun ajan. Ohjaustoiminta

muodostaa prosessin, jonka jatkuminen yli nivel- ja siirtymävaiheiden –kouluasteelta toiselle tai koulutuksesta työelämään – taataan yhteistyömuotoja kehittämällä. (Kasurinen, H. 2004, 43.)

Opinto-ohjauksen arvioinnista löytyy myös kohta, jossa arvioidaan ammatillisen suuntautumisen ja uravalinnan ohjauksen toteutumista. Tämän mukaan opiskelijat arvioivat ammatillisen suuntautumisen ja uravalinnan ohjauksen toteutumisen jokseenkin heikoksi.

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijat ovat jo valinneet koulutusalan ja/tai tutkinnon, johon he tähtäävät, mutta koulutuksen keskeyttäminen ja oppilaitoksen ja/tai koulutusalan vaihtaminen on yleistä. Eri arvioit vaihtelevat, mutta ovat runsaan kymmenen prosentin luokkaa (Mehtäläinen 2001, 14-18). Tämä osoittaa osaltaan, että osalle opiskelijoista ammatillinen suuntautuminen ei ole vielä selkiytynyt.

Ammatillisen suuntautumisen ohjausta tarvitaan siis edelleen II asteen ammatillisessa koulutuksessa, sen aikana ja sen päätösvaiheessa.

Omien kokemuksieni mukaan monet ammatillisen koulutuksen opiskelijoista hakeutuvat aivan toisen alan jatko-opintoihin kuin mikä heidän toisen asteen tutkintonsa on.

Löytääkseni eniten korjattavaa vaativat kohdat Valkeakosken ammatti- ja aikuisopiston uraohjauksesta, valitsin tutkimusmetodiksi toimintatutkimuksen, koska jatkuva oman ja toiminnan kehittäminen dialogissa opiskelijoiden ohjaus- ja tukipalvelutiimin jäsenten kanssa sekä uuden tiedon kerääminen työstä on muodostunut minulle varsinkin viime vuoden aikana työmenetelmäksi. Siksi tuntui luontevalta valita tutkimusmenetelmäksi juuri toimintatutkimus.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTATEKIJÄT JA -YMPÄRISTÖ

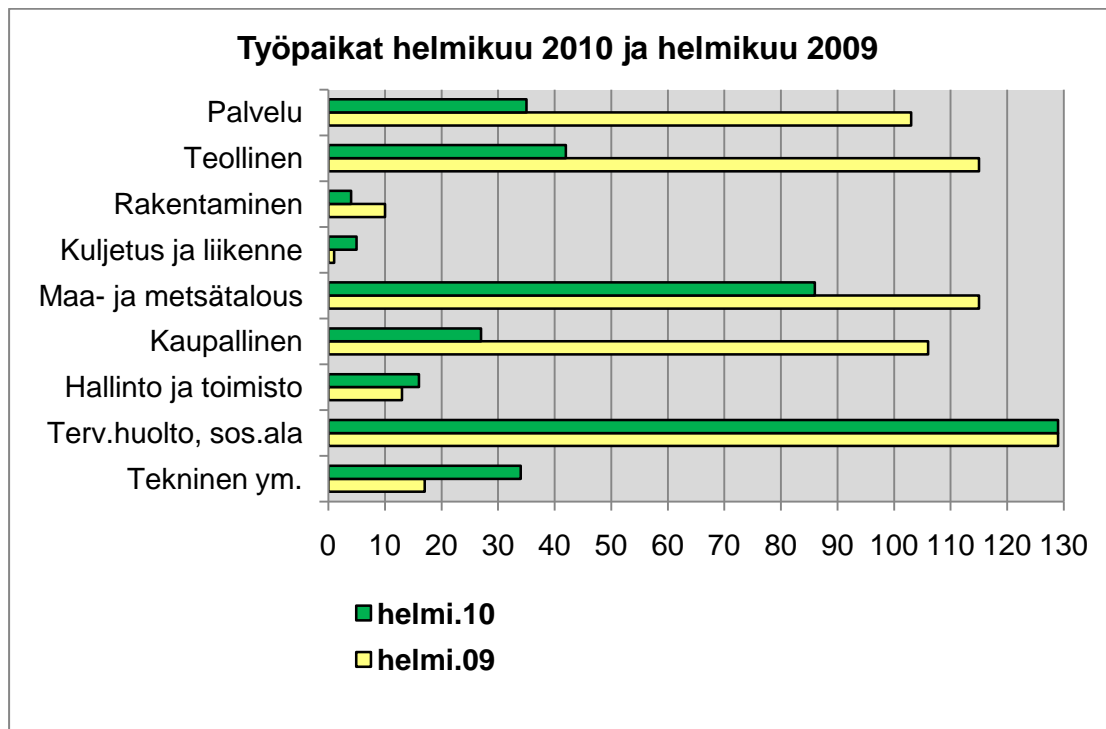
2.1 Etelä-Pirkanmaan työllisyystilanne

Valkeakosken ammatti- ja aikuisopisto sijaitsee Etelä-Pirkanmaalla, jossa on Pirkanmaan suurin työttömyysprosentti, TE-toimiston koko alueen työttömyysaste oli 14,7 %, kun se Pirkanmaalla oli keskimäärin 13% ja koko maassa 10,8%

2.1.1 Avoimet työpaikat

Helmikuun aikana oli avoimena 378 työpaikkaa, joka on 231 paikkaa (-38 %) vähemmän kuin vuosi sitten. Terveystenhoito-/sosiaalialalla oli sekä tämän että viime vuoden helmikuussa avoinna 129 työpaikkaa. Työpaikkamäärä kasvoi eniten teknisessä ym. työssä.

TAULUKKO 1. Työpaikat helmikuu 2009 ja 2010 (Etelä-Pirkanmaan TE-toimisto)

2.1.2 Työttömien määrä ja työttömyysaste

TAULUKKO 2. Työttömien määrä ja työttömyysaste (Etelä-Pirkanmaan TE-keskus)

	<i>Helmi 2010</i>	<i>Tammi 2010</i>	<i>Helmi 2009</i>	<i>Muutos Helmi 2010-2009</i>	
				<i>lkm</i>	<i>%</i>
Työttömien määrä	2 998	3 016	2 637	361	13,7
Työttömistä lomautetut	486	486	336	150	44,6
Työttömyysaste	14,7	14,7	12,9		
Avoimet työpaikat:					
- kk:n aikana	378	155	609	-231	-37,9
- til.kats. päivänä	319	67	492	-173	-35,1
Toimenpitein sijoitetut	402	375	396	6	1,5
Työvoimakoul. olevat	304	334	200	104	52,0

2.1.3 Työttömyyden rakenne

Laaja rakennetyöttömyys kasvoi vuodessa noin 38 %. Nuorten työttömyyden kasvuvauhti on hidastunut. Yli 50-vuotiaiden määrä pysyi samalla tasolla kuin viime vuonna. Työttömien miesten määrä kasvoi selvästi enemmän kuin naisten. Ero on kuitenkin pienempi kuin Pirkanmaalla keskimäärin.

TAULUKKO 3. Työttömyyden rakenne (Etelä-Pirkanmaan TE-keskus)

	<i>Helmi 2010</i>	<i>Tammi 2010</i>	<i>Helmi 2009</i>	<i>Muutos Helmi 2010/2009</i>	
				<i>lkm</i>	<i>%</i>
Laaja rakennetyöttömyys	1 346	1 231	978	368	37,6
Yli vuoden työttömänä olleet	562	557	449	113	25,2
Alle 25-vuotiaat	364	366	316	48	15,2
Yli 50-vuotiaat	982	976	963	19	2,0
Naiset	1 101	1 128	1 001	100	10,0
Miehet	1 897	1 888	1 636	261	16,0

2.1.4 Työttömien määrä ja työttömyysaste kunnittain

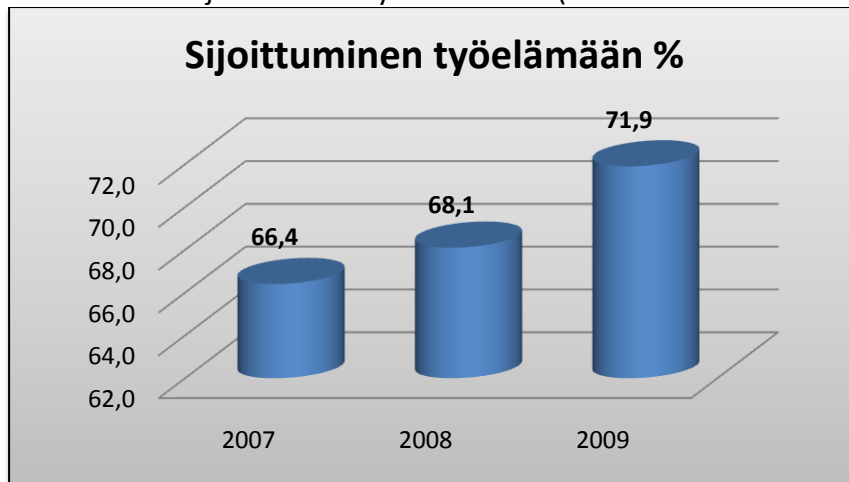
Valkeakosken työttömyysaste 15,2 % oli edelleen Pirkanmaan kuntien korkein. Työttömyys ei siellä kuitenkaan kasvanut vuositasolla suhteellisesti kuin 7 %. Määrällisesti työttömyys kasvoi eniten Akaassa ja suhteellisesti eniten Kylmäkoskella.

TAULUKKO 4. Työttömien määrä ja työttömyysaste kunnittain (Etelä-Pirkanmaan TE-keskus)

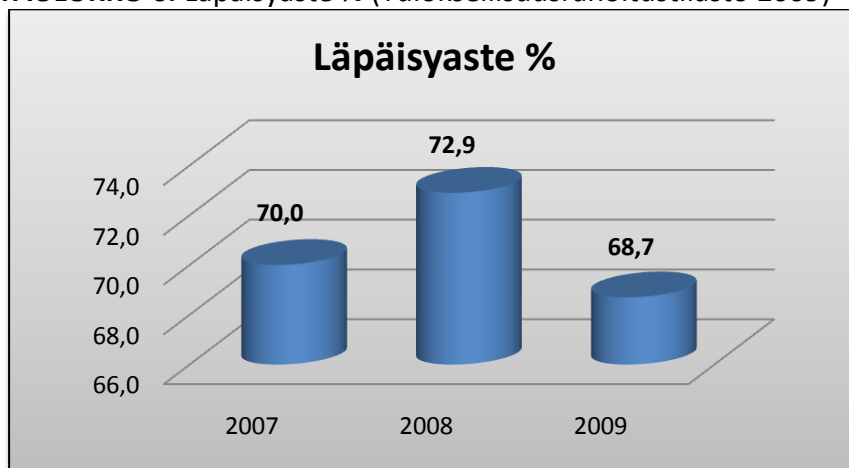
Kunta (työvoima)	Helmi 2010		Tammi 2010		Helmi 2009		Muutos Helmi 2010/2009	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Akaa (6 777)	954	14,0	950	14,0	794	11,8	160	20,2
Kylmäkoski (1 300)	157	12,1	157	12,1	121	9,3	36	29,8
Urjala (2 493)	368	15,1	371	14,9	298	12,0	70	23,5
Valkeakoski (9 903)	1 502	15,2	1 516	15,3	1 404	14,2	98	7,0

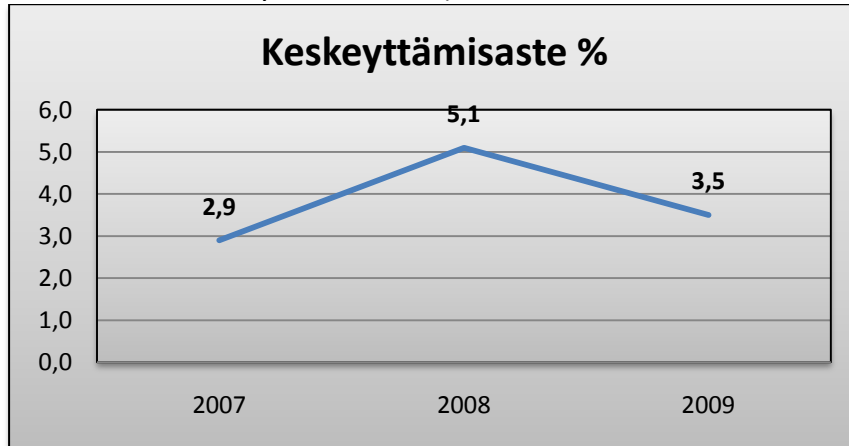
2.2 Valkeakosken ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoiden sijoittuminen

TAULUKKO 5. Sijoittuminen työelämään % (Tuloksellisuusrahoitustilasto 2009)

TAULUKKO 6. Lämpäisyaste % (Tuloksellisuusrahoitustilasto 2009)

TAULUKKO 7. Keskeyttämisaste% (Tuloksellisuusrahoitustilasto 2009)

2.3 Ohjauksellinen yhteistyö Valkeakoski Campus –alueella uraohjauksen kehittämisen tukena

Valkeakosken ammatti- ja aikuisopisto yhdistyi vuoden 2009 alusta yhdeksi yksiköksi, kun aikaisemmin nuortenkoulutus ja aikuiskoulutus toimivat omina organisaatioinaan. Rakennukset sijaitsevat Valkeakosken kaupungissa kahdessa toimipisteessä.

Rakennustoiminta on kuitenkin hyvässä vauhdissa ja vuoden 2011 alusta kaikki toiminta siirtyy Valkeakoski Campus – alueelle. Toimiminen samalla alueella yhdessä Valkeakosken Tietotien lukion ja Hämeen ammattikorkeakoulun kanssa mahdollistaa hyvin oppilaitosten välisen ohjauksellisen yhteistyön kehittämisen. Vuoden lopulla 2009 Valkeakosken seudun koulutuskuntayhtymän hallitus teki päätöksen Valkeakosken ammatti- ja aikuisopiston nuorten- ja aikuiskoulutuksen ohjaussuunnitelman yhdistämisestä. Kun olen aloittanut suunnitelmien yhdistämisen, olen havainnut aikuiskoulutuksen uraohjauksen vahvuudet ja ajatellut hyödyntää näitä myös nuorten II asteen koulutuksessa.

Campus alueen yhteistyö on käynnistynyt ja tämä mahdollistaa tulevaisuudessa erinomaisesti yksilöllisten urapolkujen suunnittelemisen.

3 URAOHJAUS AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA – MITÄ SE TARKOITTAÄ JA SEN LAINSÄÄDÄNNÖLLISTÄ TAUSTAA

3.1 Mitä on uraohjaus?

Pirttiniemen mukaan nuorten uraohjausta suunniteltaessa ja toteutettaessa on syytä muistaa, että ohjaus on jatkumo. Sen ei tule rajoittua vain opintojen loppuvaiheeseen. Ammatillisen koulutuksen toteutuksessa nuorten uraohjaus sisältää pääpiirteissään kolme vaihetta:

1. siirtyminen peruskoulusta toiselle asteelle
2. ohjaus toisen asteen kuluessa
3. ohjaus koulutuksesta työhön.(Pirttiniemi, 2005,45.)

3.2 Laki ammatillisesta koulutuksesta uraohjauksen määrittäjänä

Laki ammatillisesta koulutuksesta edellyttää, että ammatillinen koulutus sisältää ammattiaineiden ja ns. yhteisten aineiden lisäksi työssäoppimista ja opinto-ohjausta. Ko. lain 29§:n mukaan opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta ja ohjausta. Valtioneuvoston asetuksen ammatillisesta koulutuksesta (1998) 4§:ssä määrätään ko. lain pohjalta, että opinto-ohjauksena annetaan opiskelijalle henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opinto-ohjausta, ja, että opinto-ohjauksesta määrätään tarkemmin valtakunnallisissa ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelmien perusteissa, jotka ovat OPH: n tutkinnonjärjestäjille antamia velvoittavia määräyksiä sekä niiden pohjalta tehdyissä oppilaitoskohtaisissa opetussuunnitelmissa (Laki ammatillisesta koulutuksesta, §29 / 1998.)

3.3 Opinto-ohjauksen tavoitteet uraohjauksen tukena Valkeakosken ammatti- ja aikuisopiston perustutkintojen opetussuunnitelmien perusteissa

Valkeakosken ammatti- ja aikuisopiston perustutkintojen uusien opetussuunnitelmien yhteinen osa opinto-ohjauksen osalta on kuvattu seuraavana.

3.3.1 Opinto-ohjauksen tavoite

Opinto-ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija saa riittävästi tietoa koulutuksestaan ennen sen aloitusta ja sen aikana. Opiskelijan tulee tietää tutkintoonsa sisältyvät tutkinnon osat ja opinnot ja niiden valinnan mahdollisuudet. Lisäksi tavoitteena on, että opiskelija osaa toimia oppilaitosyhteisössään, osaa kehittää opiskelu- ja vuorovaikutustaitojaan ja itsetuntemustaan sekä arvioida omaa toimintaansa ja tuotoksiaan. Hän osaa suunnitella opintonsa, laatia henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa yhteistyössä opettajan kanssa ja ottaa vastuun opinnoistaan. Hän osaa seurata opintosuoritusten kertymistä ja hakea tukea opintojensa suunnitteluun.

Opinto-ohjauksen järjestämisen tavoitteena on edistää koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. Tavoitteena on lisäksi lisätä opiskelijoiden hyvinvointia, ehkäistä opintojen keskeyttämistä, edistää työllistymistä ja tukea jatko-opintoihin hakeutumista. Koulutuksen järjestäjän on kiinnitettävä huomiota erityisesti niiden opiskelijoiden ohjaukseen, joilla on opiskelu- tai oppimisvaikeuksia (esimerkiksi luki-häiriö), poissaoloja koulutuksesta tai elämänhallintaan liittyviä vaikeuksia.

Opiskelija osaa tehdä koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja. Hän tunnistaa opiskeluunsa ja elämäntilanteisiinsa mahdollisesti liittyviä ongelmia ja osaa hakea niihin tukea. Hän osaa käyttää yhteiskunnan tarjoamia opiskelijahuollon palveluita ja muita ohjaus-, neuvonta- ja tietopalveluja. Tavoitteiden saavuttamista

tukee koulutuksen järjestäjän velvoite tiedottaa alaikäisen opiskelijan huoltajille ammatillisesta koulutuksesta ja opiskelijan opintojen etenemisestä.

3.3.2 Opiskelijan oikeus opinto-ohjaukseen

Tutkintoon sisältyy opinto-ohjausta vähintään 1,5 opintoviikkoa (VN:n päätös 213/1999). Ohjaustoiminnalla tulee tukea opiskelijaa kokonaisvaltaisesti opintojen eri vaiheissa. Jokaisella opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta opintojen ohjausta. Opiskelijalla on oikeus saada opiskelussa tai elämäntilanteiden muutoksissa tarvitsemiaan tukipalveluita.

3.3.3 Opinto-ohjauksen järjestäminen

Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistossa toimitaan opinto-ohjaajan ja opiskelijapalveluhenkilöstön laatiman opinto-ohjaussuunnitelman mukaisesti, jossa on kuvattuna ohjaukseen osallistuvien tehtävät ja työnjako. Suunnitelma toimii koko oppilaitoksen ohjaustyön kehittämisen välineenä. Siinä on määritelty, miten ja minkälaista tukea opiskelija saa ohjaustoimintaan osallistuvilta. Suunnitelmassa on esitetty, miten yhteistyö eri koulutuksen järjestäjien kanssa on järjestetty, jotta opiskelija voi valita tutkinnon osia ja opintoja eri koulutusohjelmista ja tutkinnoista sekä suunnitella useamman kuin yhden tutkinnon suorittamista. Siinä on määritelty myös yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolisten asiantuntijoiden ja huoltajien kanssa. Opiskelijahuoltosuunnitelma on osa ohjaussuunnitelmaa.

Opinto-ohjausta järjestetään opintoihin liittyvänä, henkilökohtaisena, ryhmäohjauksena ja muuna ohjauksena. Opinto-ohjaustyössä toimivat myös erikseen koulutetut tutor-opiskelijat. Opiskelija saa opinto-ohjausta opiskelunsa tueksi ja valintojen tekemiseen, jotta hän kykenee suunnittelemaan opiskelujensa sisällön ja rakenteen omien voimavarojensa mukaisesti. Opinto-ohjauksella edistetään opiskelijoiden yhteisöllisyyttä koko koulutuksen ajan. Opiskelijoiden opiskelua ja hyvinvointia seurataan ja tuetaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Koulutuksen järjestäjä tiedottaa ammatillisesta koulutuksesta ja siihen hakeutumisesta perusopetuksen oppilaille, heidän huoltajilleen, oppilaanohjaajille ja opettajille. Koulutuksen järjestäjän tulee suunnata tiedotusta ja ohjausta erityisesti perusopetuksen päättymisen jälkeen koulutuksen ulkopuolelle jääneille nuorille ja heidän huoltajilleen.

Koulutuksen järjestäjä kehittää ura- ja rekrytointipalvelujaan yhteistyössä elinkeinoelämän ja työvoimapalveluiden kanssa sekä edistää ja tukea opiskelijoiden työllistymistä ja jatkokoulutukseen pääsemistä.

3.4 Ura-ohjauksen jalkauttaminen

Väljärven (2004,31) mukaan ohjauksellisen pedagogiikan tulisi rakentua osaksi kouluyhteisön toimintaa siten, että jokainen opettaja on myös opiskelijoiden ohjaaja. Tämä tarkoittaa ensisijaisesti oman aineen opetukseen liittyvää ohjausta, mutta myös lisääntyvässä määrin myös muita ohjaustarpeita.

Ohjaus- ja tukipalvelutiimimme Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistossa on ajatellut tämän vielä Väljärveä laajemmin. Tämän vuoden teemana tiimillämme oli Hyvät tavat – kampanja, jonka suunnitteluun ja toteutukseen osallistui koko henkilöstön edustajia. Ensi vuoden hyvinvointi -teeman suunnitteluun on tarkoitus kutsua edustajia koko henkilöstöstä ja tärkeimmistä yhteistyökumppaneista. Kun kaikki pääsevät mukaan suunnittelemaan tarvittavaa koulutusta ja toimintaa hyvinvoinnin edistämiseksi, saadaan hyvinvointiteema jalkautumaan osaksi koko oppilaitoksen arkea.

Tavoite on suuri, mutta teemavuosi saa uskoaksemme kokonaisvaltaisen ohjauksen ensiksi kaikkien ajatuksiin, ja sen jälkeen toiminnaksi. Tämä on ensimmäinen askel kohti toimivaa uraohjausta.

3.5 Uraohjaajan ominaisuuksia

Opiskelijaa ohjaamaan kykenee henkilö, joka saa helposti kontaktin ihmisiin. Hänellä on paljon empatiaa ja kuuntelukykyä. Hän oivaltaa nopeasti olennaiset asiat, mutta on kärsivällinen ohjattaviensa suhteen. Hänessä on paljon sekä vastuuntuntoa, että suvaitsevuuutta. Näiden asioiden haltuunotto on mielestäni mahdollista kaikille oppilaitoksessa työskenteleville.

Lindqvistin (1990, 47) mukaan ihmisammateissa, jota myös uraohjaajan työ on, työntekijän keskeisenä tehtävänä on yksinkertaisesti olla ihminen, kasvaa ihmisenä ja jakaa ohjattavien kanssa ihmisenä olemista. Se on ammatillinen välttämättömyys, mutta tuskin koskaan puhtaasti vain ammatillisin keinoin saavutettavissa. Tämä kaksitasoisuus on työn perusparadoksi, sen kiitollisin ja kuluttavin puoli. Ihmisyyden lisäksi on mielestäni työssä näyttävä selkeästi myös ammatillisuus; ohjausteorioiden hallinta ja yhteisesti määritellyt uraohjaajan työn eettiset periaatteet. (Lindqvist, M. 1990, 47.)

3.6 Uraohjauksen toteutumisen edellytyksiä

Suuret erot ihmisten tiedoissa, taidoissa, motivaatiossa ja kiinnostuksissa tarkoittavat myös sitä, että heidän tarpeensa ja odotuksensa ohjauksen suhteen vaihtelevat suuresti. Samat menettelytavat eivät sovellu kaikkiin ohjaustilanteisiin. (Väljörvi, J., 35.)

Koulutuksellisessa syrjäytymisvaarassa olevat nuoret näkevät usein teorian maailman ja käytännön maailman toistensa vastakohtina. Tällainen mustavalkoisuus on nähtävissä usein myös II asteen ammatillisten oppilaitosten opiskelijoissa. Varmin tapa epäonnistua näiden opiskelijoiden opetuksessa on tarjota tuhti teoriapaketti ja perinteinen koe höystettyinä mittavilla matematiikan, fysiikan ja kemian kotiläksyillä. Osalle opiskelijoista tällainen työskentely puolestaan sopii hyvin, mutta heitä on vähemmistö ammatillisissa oppilaitoksissa.

Jotta kyetään tukemaan opiskelijaa valmistumaan hänen valitsemaansa ammattiin, vaihtoehtoisia suoritustapoja on oltava tarjolla.

Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistossa on tarjolla yhteistoiminta-ajan puitteissa vapaasti valittavia opintoja eri osastoilta ja lukiolta. HAMK:n kansainvälisiä koulutuskokonaisuuksia saadaan toivottavasti ensi vuoden kuluessa nuorten ammattiopistossa opiskelevien vapaasti valittaviin opintoihin ja kansainvälisillä linjoilla opiskelevat ammattikorkeakoululaiset tulevat tutustumaan kuinka esim. automaatio ja teolliset prosessit toimivat käytännössä. Valinnaisuus siis lopultakin saadaan oikeasti toimimaan.

Valinnaisuuden lisääntyessä ohjauksen tarve lisääntyy. Ryhmänohjaajien ja opettajien tarvitsee ohjeistaa opiskelijoita kokoamaan itselleen sellaiset opintokokonaisuudet, jotka tukevat heidän vahvuuksiaan, kiinnostuksenkohteitaan ja näin auttavat työllistymään sen sijaan, että korostavat vain oman osaston kurssien tärkeyttä.

Ideaalisessa tilanteessa aikuiskoulutuksen puolella laitoshuoltajan ammattitutkinnon kolmen pakollisen tutkinnonosan lisäksi on mahdollisuus valita vaikka lähihoitajan opinnoista yksi kokonaisuus ja toinen kokonaisuus catering alalta. Näin saadaan räätälöityä opiskelijalle hänen tarpeitaan ja työllistymistoiveitaan vastaava kokonaisuus.

Uraohjausta voi toteuttaa onnistuneesti oppilaitoksessa, jossa on monipuoliset opetusmenetelmät ja suuret valinnan mahdollisuudet oman urapolun rakentamista varten.

3.7 Internetin käyttö uraohjauksen apuna

Internetin kautta välitettävän tiedon määrä ja jäsentymättömyys voivat vaikeuttaa tarvittavan tiedon löytämistä ja käsittelemistä. Urasuunnittelun ohjauksessa käytettävän materiaalin laatu liittyy kiinteästi ohjauksen kokonaisuuteen. (Vuorinen, 2006, 74.)

Vaikka toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien Internetin käyttö onkin sujuvaa, heidän kykynsä arvioida tiedon laatua, tilanteeseen soveltuvuutta ja oikeellisuutta vaatii ohjausta.

Sampson (1997, 2-3) on koonnut tekijöitä, jotka voivat rajoittaa internetin tehokasta itsenäistä käyttöä. Internet-pohjaisten palvelujen itsenäinen käyttö voi olla rajallista henkilöille, joilla on

1. vaikeuksia jäsentää sanallista tai kirjallista ilmaisua
2. epävarmuutta omista tavoitteista
3. vahvat sosiaaliset ja yrittäjyyteen liittyvät ammatti-intressit
4. puutteelliset koulutus- ja ammattitiedot sekä heikko luottamus omiin mahdollisuuksiin
5. kielteisiä ajatuksia omista urasuunnitelmista
6. ahdistusta ja masennusta
7. esteitä omalle urasuunnittelulle
8. virheellisiä ennako-odotuksia internetin tarjoamista mahdollisuuksista.

(Sampson, J.P., Jr. 1997, 2-3.)

Ohjaajien on tarpeen olla tietoisia internetin käyttöä mahdollisesti rajoittavista tekijöistä. Urasuunnittelun tukena käytettävien palvelujen käyttöönoton tavoitteena on välttää tilanne, jossa joillekin tarjottaisiin liikaa tukea heidän tarpeisiinsa nähden tai joitakin asiakkaita ei tueta heidän tarvitsemallaan tavalla. (Vuorinen, R. 2006, 78.)

Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa opiskelevilla on erittäin suurella osalla epävarmuutta omista tavoitteista, noin viidennellä osalla oppimisvaikeuksia ja kasvavalla määrällä ahdistusta ja masennusta. Internetin käyttö uraohjauksessa

soveltuu siis vain pienelle osalle opiskelijoista. Verkkopohjaisten oppimisalustojen, esim. Moodle käyttö kuitenkin mahdollistaa soveltuvan ja hyväksi havaitun tiedon (mm on työvoimahallinnon ylläpitämä sivusto www.avosto.net/a-ura) keräämisen jäsennetyksi opiskelijoiden käyttöön. Lisäksi internetin käyttö uraohjauksessa vapauttaa ohjaajan henkilökohtaiset resurssit niiden käyttöön, jotka tarvitsevat eniten ohjaajan läsnäoloa.

4 TOIMINTATUTKIMUS TIEDONKERUUN MENETELMÄNÄ

Tämän kehittämishankkeen teoriaviitekehyksenä toimii toimintatutkimuksen teoria. Jatkuva oman ja toiminnan kehittäminen dialogissa opiskelijoiden ohjaus- ja tukipalvelutiimin jäsenten kanssa sekä uuden tiedon kerääminen työstä on muodostunut minulle varsinkin viime vuoden aikana työmenetelmäksi. Siksi tuntui luontevalta valita tutkimusmenetelmäksi juuri toimintatutkimus.

Toimintatutkimusta tehdessäni pidin seinälläni seuraavaa Hannu L.T. Heikkisen tekemää listaa, joka toimi apunani tutkimusta tehdessä:

Mistä tiedän olenko tekemässä toimintatutkimusta?

Jos toimin yhteisössä, jossa yksilöt

- pohtivat (- refleктоivat) ja kehittävät työtään
- analysoivat, kuinka toiminta on historiallisesti kehkeytynyt nykyiselleen,
- kehittelevät vaihtoehtoja ongelmien ratkaisemiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi,
- tuottavat toiminnasta uutta tietoa (-teorioita) jonka pätevyyttä arvioidaan
- keskustelemalla siitä,
- kokeilemalla sitä käytännössä sekä
- rinnastamalla sitä aikaisempaan tietoon (-teorioihin)
- julkistavat kokemuksiaan ja niihin liittyvää tietoa myös yhteisön ulkopuolella,

teen toimintatutkimusta. (Aaltola & Valli. 2001,183.)

Aaltola ja Syrjälä (1999, 18) määrittelevät toimintatutkimuksen prosessiksi, joka tähtää asioiden muuttamiseen ja kehittämiseen entistä paremmaksi. Toiminnan kehittäminen ymmärretään tällöin jatkuvaksi prosessiksi. Toimintatutkimus on lähestymistapa, joka ei ole kiinnostunut vain siitä miten asiat ovat, vaan ennen kaikkea siitä, miten niiden tulisi olla (mts.21).

Heikkinen, Jyrkämä (1999,25) ovat havainnollistaneet toimintatutkimuksen kriteerejä kysymällä ”*Mistä tiedän olenko tekemässä toimintatutkimusta?*” Heidän mukaansa toimintatutkimuksen kriteerit täyttyvät, jos vastaaja toimii yhteisössä, jossa työtä reflektoidaan ja kehitetään, analysoidaan toiminnan historiallista taustaa, kehitetään vaihtoehtoja ongelmien ratkaisemiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi sekä tuotetaan toiminnasta uutta tietoa ja teorioita. (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 25.)

5 TUTKIMUSPROSESSIN KUVAUS

5.2 Tutkimuksen käynnistyminen ja tutkimustiedon kerääminen

Koko ohjaustoiminnan kehittäminen lähti liikkeelle toimestani 15.9.2009, jolloin kuntayhtymän johtaja / rehtori Raimo Alarova nimitti minut ohjaus- ja tukipalvelutiimin esimieheksi. Ensimmäisenä tartuimme tekemään Koulutuksen arviointineuvoston kartoitusta opiskelijahuollon tilasta. Työn tekeminen, vaikka se oli välillä haastavaa yhteisen ajan vähyyden vuoksi, tuotti varsinkin minulle, joka oli tiimissä uusi, paljon hyödyllistä tietoa. Saadun tiedon pohjalta kaksi kuraattoriamme lähtee tekemään opiskelijahuoltosuunnitelman päivitystä ensi syksystä alkaen.

Valkeakosken ammatti- ja aikuiskoulutuksen, nuorten- ja aikuiskoulutuksen johtoryhmän edustajat aloittivat kaikki JET-koulutuksen samana päivänä kun minut nimitettiin johtoryhmän jäseneksi, eli 15.9.2009. Koulutuksen ensimmäisen vaiheen tarkoituksena on tehdä kehittämissuunnitelma joltain omalta johtamisalueelta ja minulle tuli osaksi opinto-ohjauksen kehittäminen ja yhteisen opinto-ohjaussuunnitelman laatiminen nuorten ja aikuisten koulutukselle. Miettiessäni yhteisiä osa-alueita aikuisten ja nuorten ohjauksessa päädyin tarkastelemaan uraohjausta, josta päätin lähteä kehittämään oppilaitoksen ohjausta. JET-koulutuksen toinen vaihe sisältää kehittämissuunnitelman toteutuksen johtamisen.

JET-koulutuksen aikana käytyjen keskustelujen perusteella minulle alkoi hahmottua oppilaitoksemme vahvuudet ja kehittämiskohteet kokonaisuutena pääpiirteittäin.

1.1.2010 aloitti nuorten koulutuksen koulutusjohtajana Janne Hietanummi ja hänen vaikutuksestaan kehittämistyö pääsi kunnolla alkamaan.

Tammikuun 15 päivä laadin kysymykset, joihin lähdin järjestelmällisesti hakemaan vastauksia toimintatutkimuksen keinoin dialogin ja ryhmässä tapahtuvan reflektion avulla viikoittain ohjaus- ja tukipalvelutiimin kokouksissa, kuten myös kerran kuussa osastonjohtajakokouksissa (näissä tosin vain yksi kysymys kerrallaan tuli lyhyesti käsiteltyä). Opiskelijoiden kanssa keskustelin tutorkoulutuksissa, joita pidin kevään aikana yhden kuukaudessa. Tämän lisäksi keskustelin kaikkien päättävien luokkien kanssa ja aikuiskoulutuksen opiskelijoille (4 ryhmää) teki erityisopettaja Arja Horila kirjallisen kyselyn.

Toimintatutkimuksen aineistonkeruu painottui siis ohjaus- ja tukipalvelutiimin pohdintoihin normaalien viikkopalaveriemme yhteydessä.

Seuraavaksi eniten materiaalia sain opiskelijakeskusteluista ja kyselyistä. Tässä on huomattava, että keskustelut painoutuivat päättäviin luokkiin. Tutoritkin ovat pääasiallisesti toisen ja kolmannen vuoden opiskelijoita.

Aikuiskoulutuksen opiskelijat olivat ensimmäisen vuoden opiskelijoita.

Osastonjohtajilta sain myös näkemyksiä kehittämistyötäni varten.

Kysymykset, joita esitettiin siis kirjallisesti ja suullisesti keskustellen olivat:

1. Onko koulutukseen hakeutumisvaiheen ohjaus onnistunut oppilaitoksessamme? Mikä toimii ja mitä pitäisi tehdä toisin?
2. Onko opintojen aikana tapahtuva ohjaus riittävää? Mikä toimii ja mitä pitäisi tehdä toisin?
3. Onko koulutuksen päättymisvaiheen ohjaus onnistunutta ja riittävää. Mikä toimii ja mitä pitäisi tehdä toisin?

5.3 Saadut vastaukset

Hyviä käytänteitä nousi paljon esiin. Kaikki tutkimukseen osallistuvat olivat havainneet ensimmäisen nivelvaiheen yhteistyön olevan hyvällä tasolla. Yhteistyö peruskouluihin toimii hyvin, nivelvaiheen tieto siirtyy asianmukaisten toimintamallien mukaisesti. Tiedotustoiminta koulutuksista on järjestetty T-9 kilpailujen, koulutusmessujen, TET- jaksojen ja vanhempainiltojen avulla. Lisäksi opiskelijat, opettajat ja opinto-ohjaaja käy tiedottamassa 9-luokkalaisille ja heidän vanhemmilleen oppilaitoksissa opintotarjonnasta ja ammattien luonteesta ja työnkuvista.

Todettiin myös, että Valkeakosken ammatti- ja aikuisopiston opiskelijahuollolla on myös hyvä ja laaja yhteistyöverkosto, jonka avulla ehkäistään tehokkaasti syrjäytymistä I nivelvaiheessa.

Erityistä tukea tarvitsevien ohjaukseen on panostettu ESR-rahoitteisella Joustavasti työelämään – projektilla, jonka tarkoituksena on etsiä ja kokeilla erilaisia toimintamalleja, joiden avulla saadaan erityistä tukea tarvitsevat nuoret pysymään koulutuksessa mukana ja työllistymään. Ensimmäisenä on lähdetty kokeilemaan laajennetun työssäoppimisen mallia ja sen ohjauksessa sosiaalista mediaa, Moodlea, usein toistuvia ohjaajan ohjaukseyntejä, puhelinohjausta ja ohjausta pikaviestimien (Messenger, Skype) avulla. Projekti koettiin hyväksi, mutta silti riittämättömäksi vastaamaan koko oppilaitoksen tarpeeseen.

Aikuiskoulutuksessa vahvuutena on opiskelijan opiskelutaitojen ja opiskelumenetelmien ohjaus, joka puolestaan havaittiin nuorten puolella osaluueksi, jossa on vakavia puutteita.

5.4 Havaitut kehittämiskohteet ja ehdotuksia niiden parantamiseksi

5.4.1 Osastonjohtajien havaitsemat kehittämiskohteet kehittämisehdotuksineen

Osastonjohtajien mielestä hakeutumisvaiheessa 9- luokkalaiset tavoitetaan hyvin, mutta vanhempainilloissa peruskouluissa on kovin vähän kuulijoita.

Tarvitaan lisää keinoja, joilla suurempi osa 9-luokkalaisten vanhemmista tavoitettaisiin. Heräsi ajatus kutsua heitä illalla ennen yhteisvalinnan alkamista tutustumaan Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistoon tilaisuuteen, jossa opettajat, opiskelijat ja opiskelijoiden ohjaus- ja tukipalveluhenkilöstö kertoisivat oppilaitoksen toiminnasta ja esittelisivät koulun tiloja. Toinen ajatus, joka heräsi, oli että järjestettäisiin yhteisvalintaa edeltävällä viikolla iltaisin kauppakeskuksiin tiedotuspisteitä, joissa kerrottaisiin koulutustarjonnasta.

Ohjelmaa lähdetään suunnittelemaan myös 8-luokkalaisille, jotta ammatilliseen koulutuksen tunteminen olisi jatkossa syvällisempää siinä vaiheessa, kun täytetään yhteishakulomaketta.

Opintojen aikaisen ohjauksen ongelmana pidettiin ohjaus- ja tukipalveluhenkilöstön huonoa tavoitettavuutta. Opettajakunta kokee riittämättömyyttä varsinkin erityistä tukea tarvitsevien ohjauksessa. Ohjauksen vähäisyyteen liitettiin myös runsaat poissaolot ja ennen kaikkea yleinen sitoutumattomuus opintoihin.

Nuorten koulutuksen johtoryhmässä todettiin myös tarve lisätä opiskelutaitojen ja opiskelumenetelmien ohjausta.

II nivelvaiheen ohjaukseen toivottiin lisää opinto-ohjaajan panostusta. Jatko-opinnoista tiedottaminen ryhmäkohtaisesti ja yksilöohjauksen tarjoaminen eniten tarvitseville, sekä työvoimatoimiston vierailijan tiedostustilaisuuden järjestäminen eivät tuntuneet riittäville. Tilannetta katsottiin parantavan seuraavana vuonna toisen opinto-ohjaajan paluu virkavapaalta.

5.4.2 Ohjaus- ja tukipalveluiden havaitsemat kehittämiskohteet kehittämisehdotuksineen

Tärkeimmiksi huolenaiheiksi nousivat erityistä tukea tarvitsevien nuorten ohjaus ja kokonaisvaltaisen ohjauskulttuurin vähäisyys ja epätasaisuus oppilaitoksessa osastojen kesken. Ohjauksen katsotaan olevan joidenkin osastojen mielestä vain ohjaus- ja tukipalvelutiimin toimintaa. Haaveena tiimillä olisi saada aikaan oppilaitokseen hyvinvointikulttuuri, jossa opiskelijoiden ohjaus- ja tukitoiminta olisi koko henkilöstön toimintaa. Seuraavan vuoden teemaksi tiimi onkin nimennyt hyvinvoinnin ja sitä pyritään edistämään koko henkilöstön koulutus- ja keskustelutapahtumien avulla.

5.4.3 Opiskelijoiden havaitsemat kehittämiskohteet kehittämisehdotuksineen

Aikuisopiskelijoilta nousi kaikkein suurimmaksi kehitystarpeeksi työnhakuun ohjaus. Samaa mieltä olivat myös nuoret, heille rinnalle nousi myös ohjaus jatko-opintoihin. Parannusehdotuksena toivottiin lisää yksilö tai pariohjausta.

5.5 Kehittämiskohteiden yhteenveto

Kehittämiskohteiden yhteenvetona voitaneen sanoa, että Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistoon tarvitaan kokonaisvaltaisempaa ohjausotetta, joka painottuu erityisesti II nivelvaiheen ohjaukseen. Kehittämistä tarvitaan myös opiskelijoiden oppimaan oppimistaitojen ohjauksessa ja parempaan itsetuntemukseen kasvattavassa ohjauksessa.

6 URAOHJAUSTA TUKEVIA TOIMIA II NIVELVAIHEESEEN

6.1 Omien vahvuuksien löytäminen ja tunnistaminen

Millainen minä olen oppijana, työntekijänä, ystävänä, ihmisenä? Näihin kysymyksiin kaikki nuoret hakevat vastauksia ja koulun on tarjottava keinoja ja menetelmiä, joiden avulla vastaukset näihin löytyvät. Erilaisia oppimistyylianalyysseja ja persoonallisuustestejä on tarjolla ja niitä voidaan käyttää ohjauksen apuna vastauksia etsittäessä. Painottaisin kuitenkin kokemuksieni perusteella toiminnallisten menetelmien ja draaman käyttöön ohjauksessa. Ohjaus omien vahvuuksien löytämiseen ja tunnistamiseen on myös uraohjauksen ydin. Tähän on mielestäni panostettava jo heti koulutuksen alussa, aina ennen työssäoppimispaikan etsimistä, ja vielä lopuksi II nivelvaiheessa.

6.2 Työnantajien odotusten selventäminen opiskelijoille

Ammatinopettajat ja opinto-ohjaajat saavat paljon palautetta työnantajilta työssäoppimisjaksojen aikana ja jälkeen opiskelijoiden osaamisesta, oma-aloitteisuudesta, asenteesta työskennellä ja yhteistyöstä muiden työntekijöiden kanssa. Kuitenkin vain osa tästä tiedosta päätyy opiskelijoiden tietoon. Opettajien ja muiden työssäoppimista ohjaavien tahojen tehtävänä on mielestäni pyrkiä entistä parempaan, rehellisempään ja rakentavaan palautteenantoon, jotta työnantajien odotukset tulisivat entistä paremmin opiskelijoiden tietoisuuteen. Yksi keino saada yrittäjien odotukset opiskelijoille tiedoksi, voisi olla yrittäjien kutsuminen oppilaitokseen kertomaan millaisia työntekijöitä he yritykseensä haluavat. Erittäin tärkeätä olisi kuitenkin opiskelijan saada jatkuvaa rakentavaa palautetta omasta työnteostaan ja oppimisestaan, jotta hänen itsearviointi taitonsa kehittyisivät. Hyvän itsetuntemuksen omaava opiskelija osaa arvioida omia valmiuksiaan ja kehittymiskohteitaan ja verrata niitä työnantajien odotuksiin.

6.3 Erilaiset työnhaun kanavat tutuksi

Hyvin toimiva työssäoppimispaikkaverkosto on tärkeä kaikille ammattioppilaitoksille. Opettajat ovatkin tehneet usein vuosia töitä verkoston luomiseksi ja sen kehittämiseksi. Hyvästä ja hyvin toimivasta verkostosta saattaa kuitenkin olla myös haittoja. Opiskelijat eivät saa kuvaa todellisesta työhakutilanteesta, kun soittavat opettajan heille valmistelevaan työssäoppimispaikkaan, jossa on totuttu työssäoppijiin ja heidän vielä kehittymättömiin työskentelytaitoihinsa ja mahdollisesti puutteelliseen työmotivaatioonsa. Oikeamman kuvan työhakutilanteesta saisi, jos opiskelijat tekisivät oikeat kirjalliset hakemukset työssäoppimispaikkoihin, joista työnantajat kutsuisivat haastatteluun pari mieleistä hakijaa ja tekisivät valinnan tällä periaatteella. Myös useampien yritysten internetissä olevia rekrytointisivuja olisi hyvä voida hyödyntää myös työssäoppimispaikan hakemiseen, niin tulisi opiskelijoille tämäkin työnhakukanava tutuksi.

www.mol.fi on osoite, jonka sisältö tulisi olla tuttu kaikille ammattiin valmistuville, varsinkin avoimet työpaikat -sivusto ja työnhakuvahdin asettaminen toimintaan. Myös CV-nettiin hakemuksen vieminen olisi hyvä harjoitella jo opiskeluaikana.

Vuokratyö on yksi uusimmista työn teettämismuodoista. Työvoiman käyttötapanä on yleistynyt koko 2000-luvun. Oppilaitokset tekevät vielä yllättävän vähän yhteistyötä rekrytointi- ja vuokratyöyritysten kanssa. Aikuiskoulutuskeskukset ovat olleet tässä ilmeisesti edelläkävijöitä ja itsellänikin on positiivisia yhteistyökokemuksia. Yhteistyön kehittymistä ovat varmasti haitanneet ongelmat joidenkin vuokratyöyritysten ja palkansaajien välillä. Vuokratyöhön sovelletaan lähtökohtaisesti samoja säännöksiä kuin muuhinkin työsuhteisiin. Vuokratyössä on eräitä erityispiirteitä, joiden takia säännösten soveltaminen on joskus hankalaa. Työ- ja elinkeinoministeriö on laatinut yhdessä työmarkkinajärjestöjen ja elinkeinoelämän järjestöjen kanssa kattavan Vuokratyöoppaan, joka on saatavana ilmaiseksi internetistä. Ongelmat vuokratyössä vältetään opiskelijoiden huolellisella perehdyttämisellä vuokratyön periaatteisiin. Vuokratyöyritys voi parhaimmillaan olla ilmainen manageri opiskelijalle työhaussa.

6.4 Työnhakuprosessiin valmistautuminen

Internet on täynnä kuvauksia, kuinka tulee valmistautua työnhakuprosessiin.

Hakemusten merkitys tuodaan monella sivustolla erittäin hyvin esille. Tärkeimpänä hakemuksen kriteerinä pitäisin sitä, että se tuo tekijästään esiin hänen ammatillisen osaamisensa ja sen lisäksi vielä hänen henkilökuvansa ihmisenä ja työntekijänä, ja mielellään vielä nämä asiat positiivisessa valossa esitettynä. Tämä on erittäin suuri vaatimus, joten hakemusten työstämiseen tuleekin käyttää paljon aikaa ja ohjausresursseja.

Työhaun asiakirjojen laatiminen tuottaa monelle ammatillisen oppilaitoksen opiskelijalla suuria vaikeuksia. Hakemusten tekemiseen kyllä ohjataan äidinkielen tunneilla, mutta hakemusten sisällön tuottamiseen tulisi kohdistaa enemmän huomiota. Kun työkokemusta nuorella ei vielä ole, tulisi hakemuksessa tuoda esille enemmän nuoren kiinnostuksen kohteita ja harrastuksia, ja sitä, miten nämä vaikuttavat nuoren tapaan opiskella ja tehdä työtä. Hakemuksesta tulisi tulla esille, miten nuori työskentelee yhdessä muiden kanssa ja millainen hän on luonteeltaan ja persoonaltaan. Näiden kirjoittaminen hakemukseen vaatii paljon itsetuntemusta, jota tulisi kehittää toiminnallisissa menetelmin, esimerkiksi draaman keinoin sekä äidinkielen tunneilla, että ammatillisissa opinnoissa.

Tehtyjä hakemuksia tulisi lähettää oikeasti joka vuosi useisiin työssäoppimispaikkoihin ja saada sieltä hakemuksiinsa myös palautetta. Näin nuori tulisi huomanneeksi tosiasian, että erilaisiin työtehtäviin hakiessa tulee omat vahvuudet ja kehittämiskohteet kirjoittaa työtehtävien mukaan eritavalla painottaen hakemukseen. Myös valokuvan merkitystä hakemuksissa tulisi korostaa.

Työhaastatteluihin valmistautumisesta löytyy netistä myös paljon tietoa aina pukeutumisesta lähtien ja näitä ohjeistuksia kannattaakin tarkastella ja soveltaa itselleen sopiviksi. Erittäin tärkeitä on myös työhaastattelutilanteiden harjoittelu. Työhaastattelutilanteita tulisi harjoitella useasti, parhaimmillaan useamman kerran vuodessa. Haastatteluihin valmistautuminen on hyvä aloittaa esimerkiksi rinnakkaisluokan opiskelijoiden kesken niin, että tilanteet myös

videoidaan. Näin pystytään luomaan tilanteet mahdollisimman lähelle todellisuutta ja saavutetaan parempi vaikuttavuus. Vielä paremmin todellisuutta vastaaviksi tilanteet voidaan luoda, kun oppilaitoksen yrityksissä toimivat opiskelijat haastattelevat yrityksen uudet opiskelijatyöntekijät. Näin opiskelijat myös ymmärtävät haastattelun merkityksen myös haastattelijan näkökulmasta. Tärkeää on yhteistyö myös työssäoppimispaikkojen kanssa. Opiskelijan tulisi osata kertoa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa aina ”työhaastattelussa” ennen työssäoppimisen aloittamista.

Työhaun onnistumiseksi työnhakijalla olisi myös ennalta oltava tieto siitä, mitä tunteita työnhakuprosessi saattaa aiheuttaa. Myös erilaisten tunteiden käsittelemistä ja kohtaamista tulisi ennalta harjoitella. Tunteet ja tunteukset pitäisi käsitellä tavalla, että työnhakija oppii ymmärtämään niitä.

Olen itse kuvannut työnhakuprosessia tunteiden aaltoliikkeenä. Kun työnhakuun valmistaudutaan huolella suurin toivein ja odotuksin, nousee vähitellen kohti aallonharjaa. Usein aallonharjalta lähdetään tulemaan kohti pohjaa. Jos hakemus ei johdakaan työhaastatteluun pääsemiseen, tai epäonnistutaan työhaastattelussa, seuraa pettymys ja putoaminen aallon pohjalle. Jotta päästäisiin nousemaan taas uudelleen kohti harjaa, tulee tarkasti selvittää ja käsitellä itse syyt miksi ei tullut valituksi. Näin seuraavalla kerralla kun ei tulekaan valituksi, osaa jo varautua pettymyksen tunteisiin ja etsiä syitä ja kehittämisen kohteita, jotta taas uudelleen yritettäessä onnistuisi paremmin.

Työnhakijoiden on hyvä saada ennalta tietoon, että työnhakeminen on työtä, joka sisältää paljon pettymyksiä ja epäonnistumisen tunteita. Tukea ja ohjausta tulisi siis olla runsaasti tarjolla näiden tunteiden käsittelyyn jo opiskeluaikana kun harjoitellaan työnhakua työssäoppimisten yhteydessä.

6.5 Työttömäksi jääneiden ohjaus

Hyvästä ohjauksesta huolimatta, osa opiskelijoista jää työllistymättä.

Syrjäytymisvaaran ehkäisemiseksi jokaisen kohdalla, joka ei sijoitu jatko-opintoihin tai työelämään olisi tehtävä kirjallinen jatko-ohjaussuunnitelma ja opiskelija olisi ohjattava asuinkuntansa palveluihin.

Näistä vain jälkimmäinen toteutuu kohtuullisen hyvin Valkeakoskella. Valkeakosken seudun koulutuskuntayhtymän alueella toimii työ- ja elinkeinotoimistojen, nuorisotoimen ja projektirahoitteisten nuorisopalvelujen yhteistyö hyvin.

6.5.1 Yhteistyöverkostojen toiminta

Valkeakosken seudun koulutuskuntayhtymän alueella toimivat mm nämä Valkeakosken ammatti- ja aikuisopisten läheiset yhteistyökumppanit, jotka auttavat opiskelijoita sijoittumaan valmistumisen jälkeen

Nuorten Ykspajan (Akaa ja Urjala) toiminnan tavoitteena on tukea ja ohjata nuorta löytämään oma kiinnostuksen kohteensa koulutus- ja työelämästä. Ykspajan toimintamuotona käytetään yksilövalmennusta ja palveluohjausta. Yhdessä nuoren kanssa laaditaan valmennussuunnitelma, jonka lähtökohtana ovat nuoren omat tavoitteet.

Nuorten Ykspajassa nuoret sijoittuvat pääsääntöisesti pajan ulkopuolelle esimerkiksi työharjoitteluun kuntien eri yksiköihin, yrityksiin tai yhdistyksiin. Työnantajien saaminen on ollut kyllä haaste, mutta varsinkin Urjalan toimipiste on onnistunut saamaan työssäoppimispaikat kaikille halukkaille. Työkokeilut järjestetään pääasiallisesti työmarkkinatuella, ja ovat kestoltaan muutamasta päivästä useampaankin kuukauteen. Myös päivittäinen työskentelyaika on sovitettavissa nuoren voimavarojen mukaan.

Lempäälän Ohjaamoon on keskitetty nuorten ohjaus- ja neuvontapalvelut ja tukitoiminta, sekä erityisnuorisotyö. Toimintatavat samankaltaiset kuin Ykspajoillakin.

Vaateri on tarkoitettu ensisijaisesti nuorille, joilla ei ole opiskelu- tai työpaikkaa, sekä nuorille jotka ovat keskeyttämässä ammatillisia opintojaan. Asuinkuntina on ensisijaisesti Valkeakoski, Akaa, Kylmäkoski ja Urjala. 17 vuotta täyttäneellä voi olla mahdollisuudet työkokeiluun, työharjoitteluun työmarkkinatuella tai kuntouttavaan työtoimintaan, jolloin osallistumisesta voidaan maksaa esim. työmarkkinatukea.

TyöNet on alle 25-vuotiaille ammatillista koulutusta ja/tai työkokemusta vailla oleville nuorille suunnattu maksuton ja vapaaehtoinen yksilövalmennus.

6.5.2 Neljännen vuoden lisäluokka?

Mielestäni olisi syytä pohtia olisiko tarpeellista ja mahdollista perustaa työssäoppimispainotteinen neljännen vuoden lisäluokka työllistymättä jääneiden nuorten tueksi. Sisältöinä opiskelulle voisi olla vaikka oman alan ammattitutkinnon osia tai vaihtoehtoisesti ammattikorkeakoulu tai lukio-opintoja oman alan työssäoppimista täydentämässä. Rahoitusyhteistyön mahdollisuuksia voisi etsiä mm ELY-keskuksen suunnalta tai ESR- rahoituksesta.

7 POHDINTA

Etelä-Pirkanmaan huono työllisyystilanne ja poikkeuksellisen korkea työttömyysprosentti asettavat omat vaatimuksensa ammatilliselle koulutukselle. Näistä mittavista vaatimuksista huolimatta Valkeakosken ammatti – ja aikuisopistosta valmistuvat nuoret sijoittuvat lähes samanvertaisesti työelämään kuin muissakin Pirkanmaan kunnissa ja keskeyttämisprosentti on alueen pienin. Tämä kertoo, että uraohjauksessa on osin onnistuttu, mutta myös kehittämiskohteita löytyy.

Jokainen nuori, joka ei saa koulutus- tai opiskelupaikkaa, on syrjäytymisvaaran alainen. Tästä syystä olisi pyrittävä tilanteeseen, että kaikilla valmistuvilla olisi paikka valmistumisensa jälkeen.

Toimintatutkimuksen avulla sain kartoitettua keskeisimmät uraohjauksen kehittämiskohteet. Valkeakosken ammatti- ja aikuisopiston kehittämiskohteet noudattavat samaa linjaa kuin muuallakin Suomessa. Nivelvaiheiden ohjaukset ovat kaikkein haasteellisimpia, joista ensimmäisessä Valkeakoskella on onnituttu kohtuullisen hyvin. Suurimmat haasteet Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistossa ovat toisen nivelvaiheen ohjauksessa ja ohjauksen saamisessa kaikkien tehtäväksi. Tämän lisäksi toimintatutkimuksessani nousi esille kehittämiskohde, jolla on vaikutusta välillisesti uraohjauksen onnistumiseen.

Oppimaan oppimisen ja opiskelutekniikoiden opettaminen puuttuu nuorten koulutuksesta lähes kokonaan, yhtä osastoa lukuun ottamatta. Aikuiskoulutuksessa aiheen opetus toteutuu nimikkeellä aikuinen oppijana. Nämä sisällöt tukisivat myös nuorten koulutuksessa opiskelijoiden itsetuntemuksen kasvamista ja antaisivat opiskelijoille paremman pohjan suunnitella uravalintaansa.

Uraohjauksen onnistunut toteuttaminen edellyttää kokonaisvaltaista ohjauksellista otetta ja monipuolisia opiskelutapoja ja joustavia opetussuunnitelmia.

Valkeakosken ammatti- ja aikuisopisto on kehittymässä kohti tavoitetta, jossa opiskelijalle pystytään tarjoamaan hänen tarpeitaan, kiinnostuksen kohteitaan ja kykyjään vastaava opinpolku, jota tuetaan uraohjauksella koko henkilöstön voimin.

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin.1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus

Amudson, N.E. 2005. Aktiivinen ohjaus. Opas uraohjauksen ammattilaisille. Psykologien kustannus Oy.

Kasurinen, H. 2004. Ohjauksen järjestäminen oppilaitoksessa. Teoksessa Kasurinen, H. (toim.) Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Vammala. Vammalan Kirjapaino Oy. s. 40-56.

Kiviniemi, K. 1999. Toimintatutkimus yhteisöllisenä projektina. Teoksessa Heikkinen, H., Huttunen, R. & Moilanen, P.(toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva. WSOY. s. 63-84.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 1998. Helsinki. 1998

Lindqvist, M. 1990. Auttajan varjo: pahuuden ja haavoittuvuuden ongelma ihmistyön etiikassa. Helsinki: Otava.

Mehtäläinen, J. 2001. Joustavat koulutusväylät ja uravalinta. Osaraportti I: Koulutusalan valinta ja ensimmäinen lukuvuosi toisella asteella. Julkaisu A12: 2001. Opetusvirasto. Helsingin kaupunki.

Numminen, U., Jankko, T., Lyra-Katz, N., Siniharju, M. ja Svedlin, R. 2002. Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheissa. Arviointi 8/2002. Opetushallitus

Pirttiniemi, J. 2005. Ura- ja rekrytointipalvelujen tulevaisuus nuorten ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa J. Lerkkanen (toim.) Opinto-ohjauksen tarkoitus. Jyväskylän ammattikorkeakoulujen julkaisuja 51. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 43-50

Sampson, J.P., Jr. 1997. Ethical delivery of computer assisted career guidance services: supported vs. stand-alone system use. Teoksessa R. C. Reardon (Chair) Ethical issues in using computers to deliver career services: Counseling intervention, equality of access, and the Internet. Paper presented at the National Career Development Association Conference. Daytona Beach, FL.

Vuorinen, R. 2006. Internet ohjauksessa vai ohjaus Internetissä? Ohjaajien käsityksiä internetin merkityksestä työvälineenä. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Elinkeinotoimiston tiedote 23.3.2010. Tilannekatsaus 26.2.2010. Alue: Akaa, Kylmäkoski, Urjala ja Valkeakoski. Etelä-Pirkanmaan työllisyystilanne